

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**з навчальної дисципліни «Облік у зарубіжних країнах»
вибіркових компонент
освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Облік і аудит

**за темою № 10 - Облік власного капіталу і розподілу прибутку у
товариствах і корпораціях**

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.2021 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.09.2021 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.2021 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління протокол
від 31.08.2021 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, спеціаліст
вищої категорії, викладач-методист Бондарець О.М.

Рецензенти:

1. викладач циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС, к.е.н.,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Цимбалістова О.А.
2. професор кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму
Кременчуцького національного університету імені Михайла
Остроградського, д.е.н. Дружиніна В.В.

План лекції

1. Облік власного капіталу і розподіл прибутку в товариствах
2. Облік власного капіталу і розподіл прибутку в корпораціях
3. Облік нерозподіленого прибутку, оголошених і сплачених дивідендів

Рекомендована література:

Основна

1. Акімова Н.С., Грінько А.П., Топоркова О.В., Наумова Т.А., Ковалевська Н.С., Кирильєва Л.О., Янчев В.В. Облік у зарубіжних країнах. Навчальний посібник. – ХДУХТ, 2016. – 288 с.
2. Бондар М.І., Верига Ю.А., Мельник С.І, Хоменко Н.В. Облік у зарубіжних країнах. Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2013. – 216 с.
3. Воронко Р.М. Облік у зарубіжних країнах. Навчальний посібник. – Л.: «Магнолія 2006», 2014. – 744 с.
4. Губачова О.М., Мельник С.І. Облік у зарубіжних країнах. Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2012. – 400 с.
5. Лучко М. Р., Бенько І.Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. Навчальний посібник. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 370 с.
6. Онищенко В.О, Бондар М.І., Дубовая В.В. Облік у зарубіжних країнах. Підручник. – К.: ЦУЛ, 2015. – 576 с.
7. Міжнародний стандарт фінансової звітності 2 «Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
8. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
9. Міжнародний стандарт фінансової звітності 10 «Консолідована фінансова звітність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
11. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
12. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
13. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
14. Міжнародний стандарт фінансової звітності 18 «Дохід» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
15. Міжнародний стандарт фінансової звітності 27 «Консолідована та окрема фінансова звітність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

16. Міжнародний стандарт фінансової звітності 38 «Нематеріальні активи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

Додаткова

17. Дергачова В.В., Скоробогатова Н.Є., Шик Л.М. Облік у зарубіжних країнах. Навчальний посібник. – К.: НТУУ «КПІ», 2011. – 257 с.
18. Єфіменко В.І., Лук'яненко Л.І. Облік у зарубіжних країнах. Навчально – методичний посібник. – К.: КНЕУ, 2006. – 216 с.
19. Ковальчук, Т.М. Облік у зарубіжних країнах. Навчально – методичний посібник. – Чернівці.: Рута, 2014. – 471 с.
20. Кузнецова С.О., Чернікова І.Б. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами. Навчальний посібник. – Харків.: Лідер, 2016. – 317 с.

Інформаційні ресурси в інтернеті

21. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
22. Офіційний сайт «Вісник податкової служби України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua>.
23. Офіційний сайт журналу «Все про бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vobu.ua>
24. Офіційний сайт журналу «Дебет-Кредит» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dtki.com.ua>
25. Офіційний сайт журналу «Податки і бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i.factor.ua>

Текст лекції

1. Облік власного капіталу і розподіл прибутку в товариствах

Обов'язковим чинником успішного функціонування господарюючих суб'єктів, незалежно від організаційно – правової форми бізнесу, є формування власного капіталу в момент їх заснування і поповнення власних фінансових ресурсів у процесі господарської діяльності.

У зарубіжних країнах досить розповсюдженою формою бізнесу є товариство – об'єднання двох або більше партнерів, їх капіталу і управлінських здібностей з метою спільного ведення бізнесу.

Відносини між партнерами регулюються згідно з договором товариства, в якому відображається: назва товариства, мета його діяльності, місцезнаходження, відомості про партнерів, їх права та обов'язки, внески учасників, порядок розподілу доходів та покриття зобов'язань, здійснення додаткових інвестицій та вилучення капіталу кожним партнером, припинення діяльності.

Переваги товариства:

- як і індивідуальна приватна фірма товариство може бути легко створене. Процес створення і ліквідації товариства не потребує дотримання значної кількості законів і правил, необхідних для корпоративної форми бізнесу;
- товариство не обкладається податком на прибуток, тому що прибуток розподіляється між партнерами і податки стягуються з доходів кожного партнера;
- більша кількість учасників відкриває можливості для диверсифікації діяльності, залучення висококваліфікованих працівників і збільшує шанси на успіх, розширює можливості фінансування і кредитування;
- товариство має більше шансів на тривале існування.

Недоліки товариства:

- необмежена відповідальність партнерів дає шанс підприємцям втратити все своє майно;
- потенційні можливості конфліктів між партнерами;
- відповідальність всіх партнерів за недоліки внаслідок дій одного з них;
- труднощі, пов'язані з передачею права власності.

Кожен із засновників має право виходу із товариства і отримання своєї частки, тому капітал кожного партнера обліковується і відображається в звітності окремо. Для обліку капіталу власників використовується реальний, балансовий, пасивний рахунок «Капітал власника», по кредиту якого відображається збільшення власного капіталу кожного власника, а по дебету – зменшення.

При утворенні товариства первісні внески кожного із засновників окремо реєструються в Журналі. При цьому дебетуються відповідні рахунки активів, а кредитується рахунок капіталу певного власника. На рахунках бухгалтерського обліку можуть складатися такі бухгалтерські записи:

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Здійснено внески засновниками товариства у вигляді наступних активів:		
земля	Земля	Капітал власника
основні засоби	Основні засоби	Капітал власника
нематеріальні активи	Нематеріальні активи	Капітал власника
виробничі запаси, товари	Запаси	Капітал власника
грошові кошти та їх еквіваленти	Грошові кошти	Капітал власника

Внески оцінюються за справедливою ринковою вартістю на дату передачі активів товариству і вказуються в договорі. Товариство також може приймати зобов'язання партнерів, пов'язані з інвестиціями.

Фінансовий результат товариства розподіляється між його співвласниками. Прибуток оподатковується у складі доходів кожного з

партнерів, як і дохід власника приватної фірми або будь – якого громадянина.

Порядок розподілу прибутків та збитків потрібно чітко обумовлювати в договорі, щоб запобігти виникненню можливих конфліктів. Якщо всі партнери при формуванні власного капіталу товариства здійснюють однакові суми внесків, приділяють справам однаковий час, мають рівні організаторські здібності і несуть однаковий ризик, пов'язаний з бізнесом, то в такому разі прибуток або збиток товариства може розподілятися порівну.

Коли один із партнерів бере на себе керівництво підприємством і приділяє цьому весь час - тоді йому із чистого прибутку призначається заробітна плата, яка не впливає на подальший розподіл фінансових результатів. Інший партнер може вкласти у підприємство більше коштів і сподіватися на компенсацію у вигляді більшої частки у прибутку товариства. В таких випадках із чистого прибутку спочатку виплачується заробітна плата та відсотки на вкладений капітал, а залишок прибутку (або його дефіцит) розподіляється відповідно до обраної методики:

- порівну;
- за встановленою пропорцією;
- пропорційно вкладеному капіталу.

За основу може бути взята сума капіталу на початок року або середня частка капіталу кожного партнера.

За результатами розподілу прибутку здійснюється бухгалтерський запис:

Дт «Зведений рахунок фінансових результатів»

Кт «Капітал власника»

Якщо протягом звітного періоду партнерами вилучалися кошти на власні потреби, то наприкінці звітного періоду їх слід списати на зменшення капіталу партнерів. При цьому складається бухгалтерське проведення:

Дт «Капітал власника»

Кт «Вилучення капіталу».

2. Облік власного капіталу і розподіл прибутку в корпораціях

У країнах з розвинутою ринковою економікою переважною формою бізнесу є корпорація, як за обсягом капіталу, так і випуску та реалізації товарів, робіт, послуг.

Корпорація – це зареєстроване певним чином підприємство, створене для здійснення комерційної або виробничої діяльності, яке має права юридичної особи та капітал, розподілений на акції. Акціями засвідчується право власності в корпорації, ними можуть володіти як фізичні, так і юридичні особи – акціонери. Акціонери обирають Раду директорів, яка призначає вищих посадових осіб (адміністрацію) для втілення в життя політики корпорації.

Переваги корпорації:

- мобілізація значних обсягів капіталу;

- обмежена відповідальність акціонерів. На відміну від власної справи або товариства, у випадку банкрутства акціонери відповідають за борги корпорації не всім своїм майном, а лише в межах частки капіталу, що їм належить;
- проста система передачі права власності;
- професійне управління;
- тривалість існування.

Недоліки корпоративної форми організації бізнесу:

- вимога відкритості інформації з одного боку спонукає менеджерів прикрашати звітність, а з іншого – робить корпорацію вразливою для конкурентів;
- застосування більш жорсткого державного регулювання і контролю, ніж до інших видів підприємств;
- подвійність оподаткування (оподаткуванню підлягають і прибуток корпорації і дивіденди акціонерів).

Акціонерний капітал корпорації формується за рахунок:

- коштів інвесторів - шляхом реалізації їм акцій;
- прибутку, отриманого від ведення комерційної діяльності і нерозподіленого між акціонерами.

Акція є одиницею власності в корпорації. Вона представляє собою цінний папір, якій засвідчує пайову участь в корпорації і дає право власникові на:

- участь в управлінні компанією;
- отримання частки прибутку у вигляді дивідендів;
- участь у розподілі майна при ліквідації компанії.

Максимальна кількість акцій, яка може бути випущена корпорацією, вказується в її статуті як «оголошена кількість акцій». Володіння акцією дає право на отримання пропорційної частки прибутку компанії у вигляді дивідендів. При ліквідації корпорації акціонери мають право на отримання частки її активів пропорційно вартості акцій, якими вони володіють, але лише після задоволення кредиторів.

Розрізняють акції двох видів:

- звичайні (прості) акції;
- привілейовані акції.

Продаж акцій із встановленим номіналом за готівку відображається в бухгалтерському обліку записом:

Дт «Грошові кошти» - на суму отриманих від реалізації акцій грошових коштів;

Кт «Акціонерний капітал» - на номінальну вартість випущених акцій

Кт «Додатковий капітал» - на різницю між вартістю реалізації і номінальною вартістю акцій.

У сплату за випущений акціонерний капітал може також прийматись не грошове відшкодування: земля, будівлі, обладнання. У цих випадках необхідно провести грошову оцінку як випущених акцій, так і отриманого

відшкодування. Корпорація – емітент відображає одержані активи за ринковою вартістю випущених акцій на дату здійснення операції.

У корпораціях розподілу підлягає чистий прибуток, що залишається після сплати податку на прибуток у розпорядженні корпорації. Чистий прибуток направляється на виплату дивідендів та інші цілі, передбачені статутом корпорації та законодавством країни.

За результатом розподілу прибутку складаються наступні бухгалтерські записи:

Дт «Фінансові результати»

Кт «Фінансовий резерв»

Кт «Статутний резерв»

Кт «Інші резерви»

Кт «Нерозподілений прибуток».

3. Облік нерозподіленого прибутку, оголошених і сплачених дивідендів

Нерозподілений прибуток – це частина акціонерного капіталу, яка реінвестована у підприємство і є заробленим капіталом.

Наявність кредитового сальдо на рахунку «Нерозподілений прибуток» означає, що активи корпорації збільшились завдяки операціям, за якими отримано прибуток.

Залишок рахунку «Нерозподілений прибуток» збільшується завдяки чистого прибутку, заробленого за звітний період, і зменшується в результаті виплати дивідендів. Дебетове сальдо цього рахунку означає, що збитки компанії і виплати по дивідендам перевищують величину прибутку від господарської діяльності.

Дивіденди – це частина прибутку корпорації, яка розподіляється серед акціонерів. Рішення про виплату дивідендів приймає Рада директорів, яка при визначенні їх рівня керується необхідністю збереження оптимального співвідношення між зростанням доходів акціонерів і фінансуванням компанії для її подальшого розвитку. Дивіденди мають бути оголошені Радою директорів до того часу, як вони можуть бути сплачені.

З виплатою дивідендів пов'язано три дати:

1) дата оголошення Радою директорів – з цього моменту виникає зобов'язання корпорації перед акціонерами по виплаті дивідендів, що відображається в бухгалтерському обліку:

Дт «Оголошені дивіденди» Кт «Дивіденди до сплати»

2) дата реєстрації – отримати дивіденди мають право власники акцій на дату реєстрації (записи на бухгалтерських рахунках не здійснюються)

3) дата виплати – фактична виплата дивідендів зареєстрованим акціонерам:

Дт «Дивіденди до сплати» Кт «Грошові кошти».

Дивіденди можуть виплачуватись щоквартально, один раз на півроку або один раз на рік. Наприкінці звітного періоду рахунок «Оголошені

дивіденди» закривається на рахунок «Нерозподілений прибуток» бухгалтерським записом:

Дт «Нерозподілений прибуток» Кт «Оголошені дивіденди».

Найчастіше дивіденди виплачуються готівкою, але можливі випадки їх виплати іншими активами, а також додатково випущеними акціями.

Дивіденди, що виплачуються іншими активами, мають назву майнових дивідендів. Вони обліковуються за ринковою вартістю активів, що передаються. На дату оголошення дивідендів проводиться переоцінка цих активів і різниця між їх ринковою та обліковою вартістю відображається на рахунку «Прибуток (збиток) від переоцінки».

Виплата дивідендів акціями – це безкоштовний розподіл на пропорційній основі додаткових власних акцій корпорації серед акціонерів.

Після виплати дивідендів акціями балансова вартість однієї акції такого ж типу знизиться. Це обумовлено тим, що в обігу буде знаходитись більша кількість акцій, але загальна величина акціонерного капіталу при цьому не збільшиться. Не зміниться також частка кожного акціонера в капіталі корпорації.

Сплачені акціями дивіденди усувають потребу в готівці і в той же час задовольняють потреби акціонерів у постійних дивідендах. Крім того, вони не розцінюються як доходи акціонера і не підлягають оподаткуванню. Це також зручний спосіб перенесення нерозподіленого прибутку до постійного капіталу корпорації.

Корпорація може розподіляти між акціонерами додатково випущені акції не тільки з метою виплати дивідендів, а й здійснюючи роздрібнення акцій. Метою роздрібнення акцій є зменшення їх ринкової вартості і підвищення активності цих акцій на ринку. При роздрібненні акцій кількість їх в обігу збільшується, а номінальна вартість кожної акції зменшується. При цьому величина загального капіталу і нерозподіленого прибутку не змінюється.

Для корпорацій обов'язковим є ведення реєстру акціонерів. В ньому вказується прізвище та адреса кожного акціонера, кількість акцій, якими він володіє, їх номери та дати придбання. Цей реєстр є Допоміжною книгою до контрольного рахунку «Акціонерний капітал», відкритого у Головній книзі. Як правило, корпорації наймають незалежного агента для реєстрації акціонерів, обліку змін у їх складі та передачі акцій.